

3. *Иванов В. Н.* Инновационные социальные технологии государственного и муниципального управления / В. Н. Иванов, В. И. Петрушев. — [2-е изд. перераб. и доп.]. — М.: Экономика, 2001. — 327 с. (Энциклопедия управленческих знаний).

4. *Богиня Д. П.* Ментальний чинник у сфері праці: проблеми теорії та практики / [Д. П. Богиня, М. В. Семикіна]; передмова І. Ф. Кураса. — К.: Шторм, 2003. — 382 с.

5. *Новий словник української мови: у 3-х т.: [уклад. В. В. Яременко, О. М. Сліпушко] — [вид. 2-е, випр.]. — К.: Аконіт. — Т. 3. — 862 с.*

6. *Онікієнко В. В.* Продуктивна зайнятість: зміст, актуальні проблеми і шляхи досягнення / В. В. Онікієнко, Н. І. Коваленко. — К.: Прінт-експрес, 1999. — 50 с.

7. *Пирожков С. І.* Трудовой потенциал в демографическом измерении / Пирожков С. І. // Демографический и трудовой потенциал: избран. науч. труды: В 2-х т. — К.: Киев. нац. торг.-екоп. ун-т, 2008. — 934 с.

8. *Россоха В. В.* Людський фактор: науковий пошук активізації / В. В. Россоха // АгроІнКом. — 2008. — № 1–2. — С. 91–96.

9. Конституція України: Закон від 28.06. 1996 р. № 254к/96-ВР [Електронний ресурс] // Режим доступу: zakon.rada.gov.ua

Стаття надійшла до редакції 04.06.2009

УДК 331.108:352.075(1-22)

Є. О. Ланченко

канд. екон. наук, старший викладач
(Національний університет біоресурсів
і природокористування України)

ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ГОЛІВ І СЕКРЕТАРІВ СІЛЬСЬКИХ, СЕЛИЩНИХ РАД ЯК ПЕРЕДУМОВА ЕФЕКТИВНОГО САМОУПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКИМИ ТЕРИТОРІЯМИ

В статті зосереджена увага на одному з напрямів поліпшення розвитку сільських територій — підвищення кваліфікації співробітників місцевих органів самоврядування. Створення подібних програм підвищення кваліфікації для фахівців-практиків забезпечить накопичення практичних знань, що можуть бути використані при підготовці студентів вузів.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: Кваліфікація, сільська й селищна рада, управління, сільська територія.

KEY WORDS: Qualification, village and settlement soviet, management, rural territory.

Із трансформацією адміністративно-планової економіки до ринкової фактично розпалась система управління соціально-еконо-

мічним розвитком українського села. У державі відсутня система підготовки й підвищення кваліфікації фахівців із цих проблем. В умовах переходу до ринкових відносин проблема збалансованого розвитку сільського сектора як передумова виходу аграрної економіки з кризи та забезпечення продовольчої безпеки держави набула пріоритетного значення. Вона ще більше посилюється тією обставиною, що істотно змінились механізми й важелі управління економічним і соціальним розвитком сільських територій. Фахівці, які нині займаються вирішенням цих проблем, не мають достатніх навиків глибокого аналізу процесів, що відбуваються в сільському секторі, не вміють визначати пріоритетні напрями, розробляти комплекс заходів та обґрунтовувати важелі їх реалізації з метою гальмування негативних тенденцій та поліпшення економічної, соціальної, демографічної та екологічної ситуації на селі.

Питаннями підвищення кваліфікації керівних органів місцевого самоврядування займаються фахівці громадських структур — Асоціації міст України та громад, Асоціації сільських, селищних і міських рад і ін. Проте більшою мірою вони опікуються проблемами децентралізації державної влади, бюджетного процесу, юридичними й процедурними аспектами функціонування відповідних служб місцевого самоврядування [1, 2]. З огляду на це постає необхідність врахування специфіки життєдіяльності сільських громад при підвищенні кваліфікації голів і секретарів сільських і селищних рад. У даному напрямі працюють науковці Національного університету біоресурсів і природокористування України [3—5].

Обґрунтувати необхідність функціонування загальнодержавної системи підвищення кваліфікації керівних кадрів сільського самоврядування сільськими територіями та її організаційне й навчально-методичне забезпечення.

Сільських і селищних рад в Україні нині налічується близько 11,1 тис. од., на які покладено повну відповідальність за створення належних умов праці й відпочинку сільського населення, забезпечення його життєдіяльності. Проте більшість керівників цих рад не мають можливості успішно розв'язувати завдання сталого розвитку сільських громад через відсутність не лише матеріальних і фінансових ресурсів, а й кваліфікованих кадрів. Сучасний керівник сільської (селищної) ради повинен мати чітку уяву та відповідну професійну підготовку з питань виробничо-господарської бази сільських територій, організації системи місцевого самоврядування, розвитку соціальної сфери сільських

територій; уміти творчо застосовувати вітчизняний і зарубіжний досвід у сфері соціального облаштування сільських територій, формувати сучасне життєве середовище населення сільських громад; знати стандарти життя в сільській місцевості, проблеми розвитку людського капіталу, трудових ресурсів та місцевого ринку праці; знати особливості фінансування економіки та розвитку сільських територій; володіти основами організаційно-економічних та правових засад функціонування малих форм господарювання на селі тощо. Ці знання можна набути лише в процесі цілеспрямованої підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців відповідного профілю.

Зміни, що відбулися в останнє десятиріччя в економічній, політичній і соціальній сферах країни, зумовили переорієнтацію централізованого адміністративного управління на користь місцевого самоврядування. Це докорінно змінює підходи до формування управлінських рішень. Такі практично нові, відмінні від існуючих, методичні підходи передбачають заміну галузевого управління сільськими населеними пунктами на територіальне із подальшою чіткою регламентацією дій керівних структур, насамперед на сільському чи селищному, а далі на районному, обласному й загальнодержавному рівнях. Сучасна галузева аграрна політика не спроможна вирішувати проблеми розвитку сільських поселень, а саме проблему подолання бідності, низького рівня розвитку соціальної інфраструктури чи проблему створення робочих місць у несільсько-господарських видах діяльності для вивільнених працівників аграрних підприємств. Тому дедалі ширшим стає усвідомлення необхідності такої політики, яка б охоплювала розвиток певної сільської території й виявляла їх можливості та переваги, розвивалася з їх урахуванням і прагнула долати негативні прояви. Вона повинна орієнтуватись на створення належних умов праці й максимальне задоволення соціальних потреб сільського населення.

Головною метою підвищення кваліфікації голів і секретарів сільських, селищних рад є поглиблення знань щодо структури та особливостей функціонування сільського сектора України, виявлення напрямів сталого розвитку сільських територій; допомога в ознайомленні з нормативно-правовими актами та науковими дослідженнями соціально-економічного розвитку сільських населених пунктів, зайнятості сільського населення, становлення нових форм господарювання на селі, місцевого самоврядування, охорони навколишнього природного середовища та ін.

Ураховуючи актуальність вищезазначених проблем кваліфікованого кадрового забезпечення розвитку самоуправління сільськими територіями на сучасному етапі науково-педагогічними працівниками Національного університету біоресурсів і природокористування України у 2008 р. розроблено й затверджено навчально-тематичну програму підвищення кваліфікації голів сільських і селищних рад (табл. 1), яку погоджено Мінагрополітики України. Термін навчання становить 2 тижні (10 навч. днів), форма навчання — з відривом від виробництва, контингент — 100 осіб. Слід зазначити, що навесні 2008 р. в університеті вже відбувся перший пробний набір слухачів 2-тижневих курсів по підвищенню кваліфікації голів і спеціалістів органів місцевого самоврядування сільських територій (40 осіб). Було проведено опитування й анкетування, у результаті чого зроблені певні висновки та напрями поліпшення навчально-методичних матеріалів і організації їх проведення, підтверджено їх актуальність. На 2009 р. заплановано 4 таких набори близько по 100 осіб — голів сільських і селищних рад із різних регіонів України на курси підвищення кваліфікації. Аудиторні заняття проводитимуть відомі науковці відповідної галузі чи фахівці практичної діяльності Національного університету біоресурсів і природокористування України, управління Секретаріату Президента України й Кабінету Міністрів України, департаментів і управлінь різних міністерств і відомств, громадських організацій тощо.

Таблиця 1

**НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНА ПРОГРАМА ПІДВИЩЕННЯ
КВАЛІФІКАЦІЇ ГОЛІВ СІЛЬСЬКИХ І СЕЛИЩНИХ РАД (ВИТЯГ)**

№ п.п.	Складові програми та навчальні теми	Усього годин	у тому числі	
			лекції	семінарські, практичні заняття
Модуль 1. Організаційно-правові засади діяльності сільських і селищних рад				
1	Правові основи діяльності сільських і селищних рад	2	2	—
2	Правова та законопроектна робота Мінагрополітики України	4	2	2
3	Роль і напрями діяльності Асоціації сільських, селищних і міських рад України	1	1	—

Продовження табл. 1

№ п.п.	Складові програми та навчальні теми	Усього годин	у тому числі	
			лекції	семінарські, практичні заняття
4	Напрями та пріоритети реформування місцевого самоврядування в Україні	1	1	—
5	Проблеми аграрного, земельного та екологічного права	2	2	—
6	Концептуальні варіанти адміністративно-територіальної реформи в Україні	2	2	—
7	Тендерне законодавство й тендерні процедури	2	2	—
8	Основні напрями діяльності Фонду сприяння місцевого самоврядування	2	2	—
9	Земельне законодавство, землеустрій і земельна політика України	2	2	—
10	Державні цільові програми розвитку сільських територій. Субсидії, субвенції, гранти тощо	2	2	—
11	Фінансові аспекти розвитку місцевого самоврядування сільських територій	2	2	—
12	Методика розробки генерального плану села (селища)	2	2	—
13	Механізм балансування соціального партнерства та інтересів громади, місцевого самоврядування й бізнесу на сільських територіях	2	2	—
Модуль 2. Соціально-економічні та екологічні аспекти розвитку сільських територій				
1	Дорадча служба в Україні: становлення, основні напрями роботи, зарубіжний досвід	2	2	—
2	Розвиток малих форм господарювання на селі: правові, економічні та соціальні аспекти	1	1	—
3	Особисті селянські й фермерські господарства як основа становлення малих форм підприємництва сільського населення в Україні	1	1	—
4	Інфраструктура аграрного ринку та формування цін на продовольчі товари	2	2	—
5	Система аграрних бірж України	2	—	2
6	Діловодство і кореспонденція в сільській (селищній) раді	2	2	—
7	Стратегія сталого соціально-економічного розвитку сільських територій України	2	2	—

Закінчення табл. 1

№ п.п.	Складові програми та навчальні теми	Усього годин	у тому числі	
			лекції	семінарські, практичні заняття
8	Сучасний розвиток соціальної інфраструктури на селі	2	2	—
9	Ведення комунального господарства на селі	4	2	2
10	Інформаційна система соціально-економічного розвитку сільських територій	2	—	2
11	Моніторинг показників якості й безпеки використання водних і інших природних ресурсів на селі	2	2	—
12	Проблеми харчування сільського населення	2	2	—
13	Біоенергетика на селі: стан, проблеми та перспективи розвитку	2	2	—
14	Попередження, надходження й накопичення радіонуклідів у сільськогосподарській продукції. Використання іонізуючих випромінювань у сільському господарстві	2	2	—
15	Організація культурно-мистецьких послуг на селі	2	—	2
16	Основи знань по наданню послуг з організаційного відпочинку в агрооселях	2	2	—
17	Органічне землеробство: проблеми, перспективи, зарубіжний досвід	2	2	—
Візні заняття				
1	Ознайомлення з передовим досвідом роботи сільських і селищних рад	6	х	х
2	Українська лабораторія якості й безпеки продукції	4	х	х
3	Пілотний завод з виробництва рослинної олії та дизельного біопалива	4	х	х
Науково-практична конференція		4	х	х
Підсумковий контроль — написання реферату(на 1 роботу)		4	х	х
Разом на 1 слухача курсів		72	50	10

Подібно до цього розроблено й подано до Мінагрополітики проект навчально-тематичної програми підвищення кваліфікації секретарів сільських і селищних рад, у який включено переважно розгляд правових засад функціонування місцевого самовряду-

вання сільських територій України, питань організації взаємодії депутатів сільських (селищних) рад з членами громад, організації документообігу та ін. Для цього планується залучити регіональні заклади аграрної освіти.

Нині в низовій ланці територіального управління налічується більше 11 тис. сільських і селищних рад, на які покладена відповідальність за створення сучасних умов життя сільського населення. Однак більшість з них не мають можливості успішно розв'язувати ці завдання у зв'язку з відсутністю кваліфікованих фахівців. Національний університет біоресурсів і природокористування України пропонує здійснити підвищення кваліфікації цієї категорії фахівців. Потужна навчальна база університету й висококваліфікований викладацький штат дають змогу впродовж навчального року (10 місяців) підвищити кваліфікацію 2 тис. керівників сільських органів самоврядування, що складає 200 чоловік на місяць (100 осіб протягом 2 тижнів) та 10—11 тис. осіб протягом 5 років і відповідатиме нормативам підвищення кваліфікації кадрів — 1 раз на 5 років. Отже, існує нагальна потреба змінити ситуацію й упровадити загальнодержавну постійно діючу систему цілеспрямованої підготовки й підвищення кваліфікації керівних кадрів органів самоврядування сільськими територіями, насамперед голів і секретарів сільських і селищних рад.

Література

1. Актуальні проблеми становлення та розвитку місцевого самоврядування в Україні: Кол. монографія / В. О. Антоненко, М. О. Баймуратов та ін.; За ред.: В. В. Кравченка, М. О. Баймуратова, О. В. Батанова. — К.: Атіка, 2007. — 864 с.

2. Статус та організація роботи депутата сільської, селищної ради: Практ. пос. / За ред. В. В. Кравченка, М. В. Пітцика, В. К. Терещенка. — К.: Купріянова О. О., 2005. — 448 с.

3. Соціально-економічний розвиток села і сільських територій / Лайко П. А., Терещенко В. К., Ткачук В. А., Ланченко Є. О. та ін.; За ред. Терещенка В. К. і Лайка П. А. — К.: Нічлава. — 2006. — 264 с.

4. Терещенко В. К., Ткачук В. А., Остапчук А. Д. Формування загальнодержавної системи підготовки та підвищення кваліфікації кадрів органів місцевого самоврядування на селі // Науковий вісник НАУ. — К., 2008. — Вип. 124. — С. 15—20.

5. Ланченко Є. О. Формування системи підвищення кваліфікації голів і секретарів сільських (селищних) рад // Актуальні питання та інноваційний розвиток ступеневої освіти та дорадництва в сільськогосподарському виробництві: Міжнародна науково-практична конференція. Київ, 25—26 вересня 2008 р. — К., 2008. — С. 97—98.

Стаття надійшла до редакції 08.06.2009